

Salvador Dalí-ren Opera-Ballet bat

Bruselles, Théâtre de la Monnaie-ko ballet taldea Parisen dago. Apiril azkeneko egun ederrak ziren Dalí-ren ikusgarria eman dutenean eta ikusle guti izan du. Publikoan, gazteak edo oso zaarrak ziren, ots automobilarik ez dutenak. Danok halaik ere gure bravo-ak eta txaloak eman ditugu Maurice Béjart troparen zuzendariari. Esan dezagun ballet horrek *Gala* opera-balletaren emateko Ludmilla Tcheringa dantzakide bezala bildu zuela: holako ikusgarri berriarentzat, holako artista andia bearrezko baitzen.

Sujetera, gaiera, pasatu gabe bi lerro musikaz. Confalonieri-ena da. Oso diskreta, naiz konkretu eta deskriptibu izan. Musika horrek ballet-arekin gorputz egiten du eta begiak hain dira ikusgarriaz lilluratuak ikusliarrak ez baitu musika nabarmentzen ere. Koreographiaren aldetik Dalí-ren pintoretatik hartu gestuak ederki emanak dira. Zer kanbio klasikuen ondotik. Maiz oituak gira ixpiritua pakean izatez eta begiak ikusgarri fresku, simboliku eta gozo gabeak, ur batzuen gisa irestera. Dalí-ren obra aldiz drama bat da kezkatzen zaituena, parre egitera zoazienian bildurrak artzen zaitu.

Dantzarien trebetasuna ere pixka bat ahaztutzen zaizu, *suspense* batean bezala zaude, drama nola bururatuko den espero. Gainera surrealista hoberenekin gertatzen den gisa ez dakizu noiz bururatzen den komedia trageria hasteko.

Gala hitzak helen-izkuntzan zuri esan nai du. Gaia andere idealaren billatzea. Gizon arruntak indar gabe gira, automata batzuen gisa bizi, lanak gogo arrapatzen digu. Ametsetan dugu andere ideala billatzen. Energia phisiko ez deus da, alfer da guri indar emateko, baina Andere idealak aski du agertzea eta nola tximistaren indarrak, giren muñekak berpizten gaitu.

Lehen ikustaldian. Dekoradua, teatru apaingarria, oial beltz bat txilintxan. Oial beltzean letra zuriz formula hau $E = mc^2$. Notin nagusia, gizon bat lurreko pisu-indarrak libratzera entsaiatzen da, baina

salto edo jauzi eginik ere indargabetzen da eta erortzen. Gero beste gizon eta andererik sartzen da, denak soineko urdinez beztituak argi zuri batek argitzen dituela. Beren dantzan gestuak austen dira, gorputzak plegatzen. Dali-ren pinturetako gestuak eta egonera berheiziak ikusten dira: bere Kristo famatuaren gisa eta iduri aingeru zaurituak, denek besoak zerura altxatzen dituzte eskuak lurrari buruz plegatuta. Zangoek eta besoak V forman dira; polliki danak lurrera erortzen dira, luze-luzean etzanda, berhilki edo gorpu iduri dute, dadaista zaharren pertsonaje batzuen gisako.

Elgar laguntzez denak zutitzen dira burua apal eta urruntzen. Gizona, notin nagusia bakarrik egoten da. Phisika formulari begira dago eta beatzarekin airean $E=mc^2$ idazten du, gero buruz beera oiolean sartzen. Oiala urratzen du. Bainan formulari sartzeak ez dio deus ekarri; Andere idealaren agertzeak ordea aingeru-egoak, egalak, emango dizkio.

Bigarren ikustaldian. Dekoradua aska bat etxe bat bezain andia ikusliarren aldetik irekia eta zero aldetik zabal. Lauzpabost metru gora da eta paretak obliku dira eta metru bat lodi. Forma trapezoidea du, zabalago garaian eta erstuago beian. Askaren paretak erditan beera metaliku gisa dira eta goiti lur-koloreko. Teatru egoki bat izan balitz aska hori urderi jatera emateko zerri-makiñaren gisako izango zen. Nere uestez mundu itsusi honen simbolua izan bear du.

Astapenean argia pizten da, askaren atzeko alde giza eta ema itsusiz betea delarik. Xuberoko "buhamen" gisako zaku soinekoak dituzte eta arpegia, begitartea, zaku-oioalezko maskara bakun batzuez estalia. Monstruoak biaka dira buruz buru iduri Afrikano dantza bat ematera doatzala. Aurreko aldean aldiz gizon-emakume idealak: anderea amerikansa *vamp* bat, eguzki-koloreko larrua eta ille gorria (marylin bat), gizona aldiz giarretsu (tarzan bat).

Tarzan eta Marylin-ek dantza amoriotsu bat egiten duten artean, Itsusiak *twist* dantza berriaren ematen ari dira, ikusliarrak parrez asten direlarik. Itsusiek gero amoriozko artu-eman simbolikuak dantza egiten dituzte. Orduan bi Ederrek, dantza utzirik, itsusiak askaren pareta kontra kasatzen, ohiltzen, dituzte. Ederrek eman indarrarekin Itsusiak askaren paretak goiti igotzen dira eta askaren gainean zutik egoten elgarri eskuak emanez.

Ederrak beian egoten dira ezin goiti igain. Pareta obliku haien igotzera bizpalauetan entsaiatzen dira, bakoitza bere aldetik saietseko paretetan, ondoko paretean Itsusiak daudelarik. Erortzen direnean gurbilen gisa durdullaskaz berriro juntatzen dira eta elgarri eskuak ematen jaikitzeo. Azkenean amorio dantza bat ematen dute, andrea noizean gizonaren bizkarrean bestean bularraren gainean daukala fi-

gurak egiten dituzte eta indar berriturik Ederrak ere askatik errez ateratzen dira, elgarri eskua ematez eta Itsusien ber paretatik igotzez.

Bruselles-en txistuak entzun omen dira. Paris-eko Théâtre des Champs Elysées-ean, egilearen originalkeriak ahazturik, ikusliarrek txalo ederrik jo dute amar bat minutu irauñ duen triunfu batean. Ohar gisa esan nezake bi dantzarisa nabarmendu direla, alde batetik bata ixtar mee ta bestea ixtar lodiegi baitziren, gainera biek ez baitziztuzten besten ritmuak jarraitzen eta uts batzu egiten baitziztuzten. Bestelan Dali-Béjart ikusgarri berri baten ikustera prest nago.

D. PEILLEN.

